

VLADIMIR ILIČ LENJIN

DRŽAVA I REVOLUCIJA

Sadržaj:**Klasno društvo i država**

- Država - proizvod nepomirljivih klasnih suprotnosti
- Posebni odredi oružanih ljudi, tamnice, itd.
- Država - oruđe za eksploataciju ugnjetene klase
- Odumiranje države i nasilna revolucija

KLASNO DRUŠTVO I DRŽAVA

DRŽAVA - PROIZVOD NEPOMIRLJIVIH KLASNIH SUPROTNOSTI

S Marksovim učenjem sada se zbiva ono što se često u istoriji događalo s učenjima revolucionarnih mislilaca i vođa ugnjetenih klasa u njihovoj borbi za oslobođenje. Ugnjetačke klase stalno su progonile velike revolucionare za njihova života, dočekivale su njihova učenja s besnom zlobom, jarnosom mržnjom, najneskrupuloznom kampanjom laži i kleveta. Posle njihove smrti čine se pokušaji da ih pretvore u ništavne ikone, da ih, tako reći, kanonizuju, da njihovom *imenu* dadu izvesnu slavu, radi "utehe" i obmanjivanja ugnjetenih klasa, uslovljavajući *sadržinu* revolucionarnog učenja, tupeći njegovu revolucionarnu oštricu, vulgarizujući ga. Na takvom "obrađivanju" marksizma susreću se sada buržoazija i oportunisti u radničkom pokretu. Zaboravlja se, briše, unakazuje revolucionarna strana učenja, njegova revolucionarna duša. Ističe se u prvi plan, veliča se ono što je prihvatljivo ili što izgleda prihvatljivo za buržoaziju. Svi su socijal-šovinisti danas "marksisti", šalu na stranu! I sve češće nemački buržoaski naučnici, dojučerašnji specijalisti za uništenje marksizma, govore o "nacionalno-nemačkom" Marksu, koji je tobože vaspitao radničke organizacije, tako sjajno organizovane za vođenje pljačkaškog rata!

U takvoj situaciji, kada su neverovatno rasprostranjena unakazivanja marksizma, naš zadatak je pre svega u tome da *vaspostavimo* pravo učenje Marksa o državi. Radi toga je potrebno navesti ceo niz dugačkih citata iz dela Marksa i Engelsa. Dugački citati, naravno, učiniće izlaganje glomaznim, niukoliko neće pridoneti njegovoj popularnosti. Ali sasvim je nemoguće ne navesti ih. Sva, ili bar sva odlučujuća mesta iz dela Marksa i Engelsa o pitanju države moraju obavezno biti navedena u što je moguće potpunijem obliku, kako bi čitalac mogao samostalno dobiti predstavu o ukupnosti pogleda osnivača naučnog socijalizma kao i razvitku tih pogleda, a isto tako da bi unakazivanje njihovo od strane sada vladajućeg "kauckovstva" bilo dokumentarno dokazano i očigledno pokazano.

Počecemo s najrasprostranjenijim delom F. Engelsa: "Poreklom porodice, privatne svojine i države", koje je, već kao šesto izdanje, izašlo 1894. u Štutgartu. Moraćemo

prevoditi citate sa nemačkih originala, jer su ruski prevodi, pored sve svoje mnogobrojnosti, većinom ili nepotpuni ili su rađeni krajnje nezadovoljavajuće.

"Država" - kaže Engels rezimirajući svoju istorijsku analizu - "ni u kom slučaju ne predstavlja silu koja je spolja naturena društvu. Isto tako, država nije 'stvarnost moralne ideje', 'slika i stvarnost razuma' kao što tvrdi Hegel. Država je, naprotiv, proizvod društva na određenom stepenu razvitka; država je priznanje da se to društvo zaplelo u nerazrešivu protivurečnost sa samim sobom, da se ono rascepilo u nepomirljive suprotnosti iz kojih je nemoćno da se oslobodi. A da te suprotnosti, klase sa suprotnim interesima, ne bi progutale jedna drugu u društveno jalovoj probi, bila je potrebna snaga koja prividno stoji nad društvom, snaga koja bi ublažavala sukob, držala ga u granicama 'poretka'. I ta sila, proizašla iz društva, ali koja se stavlja iznad njega, koja se sve više otuđuje od njega, jeste država." (str. 177-178. šestog nemačkog izdanja).

Ovde je sasvim jasno izražena osnovna ideja marksizma o pitanju o istorijskoj ulozi i značenju države. Država je proizvod i izraz *nepomirljivosti* klasnih suprotnosti. Država nastaje tamo, tada i utoliko gde, kada i ukoliko klasne suprotnosti objektivno *ne mogu* biti izmirene. I obrnuto: postojanje države ukazuje da su klasne suprotnosti nepomirljive.

Upravo od ove najvažnije i osnovne tačke počinje unakazivanje marksizma, koje se vrši po dvema glavnim linijama.

Sa jedne strane, buržoaski i naročito sitnoburžoaski ideolozi, koji su prisiljeni da pod pritiskom neospornih istorijskih činjenica priznaju da država postoji samo onde gde postoje klasne suprotnosti i klasna borba, "doteruju" Marksa na taj način što, po njima, ispada da je država organ *izmirenja* klasa. Po Marksu, država ne bi mogla ni nastati ni održati se da je bilo moguće izmirenje klasa. Kod malograđanskih i filistarskih profesora i publicista ispada - najčešće uz blagonaklono pozivanje na Marksa! - da država baš izmiruje klase. Po Marksu, država je organ klasne *vladavine*, organ ugnjetavanja jedne klase od strane druge; ona je stvaranje "poretka" koji ozakonjuje i učvršćuje to *ugnjjetavanje* ublažujući sukobe klasa. Po mišljenju sitnoburžoaskih političara, poredak i jeste izmirenje klasa, a ne ugnjetavanje jedne klase od strane druge; ublažavati sukobe znači izmirivati, a ne ugnjetenim klasama oduzimati određena sredstva i metode borbe za obaranje ugnjetača.

Na primer, svi eseri (socijalisti-revolucionari) i menjševici u revoluciji 1917. godine, kada je pitanje o značenju i ulozi države bilo upravo postavljeno u svoj svojoj veličini, postavljeno praktično, kao pitanje neodložne akcije, i to akcije masovnih

razmera - svi su se oni odmah i potpuno srozali na sitnoburžoasku teoriju "izmirenja" klasa pomoću "države". Bezbrojne rezolucije i članci političara tih obeju partija skroz su prožeti tom malograđanskom i filistarskom teorijom - "izmirenja". To da je država organ vladavine određene klase, koja se *ne može* izmiriti sa svojim antipodom (s klasom koja joj je suprotna), to sitnoburžoaska demokratija nikad nije u stanju da shvati. Po odnosu prema državi najočiglednije se vidi da naši eseri i menjševici uopšte nisu socijalisti (što smo mi boljševici uvek dokazivali), nego sitnoburžoaski demokrati s gotovo socijalističkom frazeologijom.

S druge strane, "kauckovsko" izopačavanje marksizma mnogo je tananije. "Teoretski" se ne poriče ni to da je država organ klasne vladavine ni to da su klasne suprotnosti nepomirljive. Ali se gubi iz vida ili se zabašuruje ovo: ako je država proizvod nepomirljivosti klasnih suprotnosti, ako je ona snaga koja stoji *nad* društvom i "**sve više se otuđuje od društva**", jasno je da je oslobođenje ugnjetene klase nemoguće ne samo bez nasilne revolucije, **nego ni bez uništenja** onog aparata državne vlasti koji je stvorila vladajuća klasa i u kome je ovaploćeno to "otuđivanje". Ovaj zaključak, teoretski jasan sam po sebi, Marks je, kao što ćemo videti, na osnovu konkretno-istorijske analize zadataka revolucije i izvukao s potpunom određenošću. I upravo taj zaključak Kaucki je - što ćemo pokazati detaljno u daljem izlaganju - "zaboravio" i izopačio.

POSEBNI ODREDI ORUŽANIH LJUDI, TAMNICE, ITD.

..."U poređenju sa starom rodovskom organizacijom - nastavlja Engels - država se odlikuje, prvo, podelom državljana prema teritoriji"...

Nama ta podela izgleda "prirodna", ali ona je iziskivala dugotrajnu borbu protiv stare organizacije po rodovima i plemenima.

..."Druga osobina je - uspostavljanje **javne vlasti**, koja se ne poklapa više neposredno sa stanovništvom koje se samo organizuje kao oružana snaga. Ta posebna javna vlast nužna je zato što je spontana oružana organizacija stanovništva postala nemoguća otkako se društvo pocepalo na klase. Ta javna vlast postoji u svakoj državi. Ona se sastoji ne samo iz oružanih ljudi nego i iz materijalnih dodataka: tamnica i prinudnih ustanova svake vrste, koje nije poznavalo rodovsko društvo"...

Engels razvija pojam one "sile" koja se naziva državom, sile koja je proizašla iz društva, ali se stavlja iznad njega i sve više i više se otuđuje od njega. Iz čega se

prvenstveno sastoji ta sila? Iz posebnih odreda oružanih ljudi, koji imaju na raspolaganju tamnice i tako dalje. Mi imamo pravo da govorimo o posebnim odredima oružanih ljudi zato što se javna vlast, svojstvena svakoj državi, "ne poklapa neposredno" s oružanim stanovništvom, s njegovom "spontanom oružanom organizacijom".

Kao svi veliki revolucionarni mislioci, Engels nastoji da pažnju svesnih radnika obrati upravo na ono što vladajućem filistarstvu izgleda najmanje vredno pažnje, najuobičajenije, osveštano predrasudama koje su ne samo čvrste nego, može se reći, okamenjene. Stajaća vojska i policija - to je glavno oruđe državne vlasti, ali zar može biti drugačije?

S gledišta ogromne većine Evropejaca kraja XIX veka, kojima se obraćao Engels i koji nisu doživeli ili posmatrali izbliza nijednu veliku revoluciju, to ne može biti drugačije. Njima je sasvim nepojmljivo šta je to "spontana oružana organizacija stanovništva"? Na pitanje: zašto je nastala potreba za posebnim odredima oružanih ljudi (policija, stajaća vojska) koji stoje nad društvom i koji se otuđuju od društva, zapadnoevropski i ruski filistar sklon je da odgovori sa nekoliko fraza uzajmljenih od Spensera ili od Mihajlovskog, pozivajući se na komplikovanje društvenog života, na diferencijaciju funkcija i sl.

Takvo pozivanje izgleda "naučno" i divno uspavljuje čiftu, zabašurujući glavno i osnovno: rascep društva na nepomirljivo neprijateljske klase.

Da nije bilo tog rascepa, "spontana oružana organizacija stanovništva" odlikovala bi se svojom komplikovanošću, visinom svoje tehnike i ostalim od primitivne organizacije majmuskog čopora s motkama, ili prvobitnih ljudi, ili ljudi rodovskog društva, ali takva organizacija bi bila moguća.

Ona je nemoguća zbog toga što je društvo civilizacije rascepljeno na neprijateljske i uz to nepomirljivo neprijateljske klase, čije bi "spontano" oružanje dovelo do oružane borbe među njima. Obrazuje se država, stvara se posebna sila, posebni odredi oružanih ljudi, i svaka revolucija, razbijajući državni aparat, očigledno nam pokazuje kako vladajuća klasa teži da obnovi posebne odrede oružanih ljudi koji služe **njoj**, kao što ugnjetena klasa teži da stvori novu organizaciju takve vrste, sposobnu da služi eksploatisanim, a ne eksploatatorima.

U navedenom razmatranju Engels teoretski postavlja ono isto pitanje koje praktično, očigledno i uz to u razmerama masovne akcije, postavlja pred nas svaka velika revolucija, a to je pitanje o odnosu između "posebnih" odreda oružanih ljudi i „spontane oružane organizacije stanovništva“. Videćemo kako se to pitanje konkretno ilustruje iskustvom evropskih i ruskih revolucija.

Ali, vratimo se Engelsovom izlaganju.

On ukazuje da je ponekad, na primer ponegde u Severnoj Americi, ta javna vlast slaba (reč je o retkom izuzetku za kapitalističko društvo i o onim delovima Severne Amerike u njenom doimperijalističkom periodu gde je preovlađivao slobodni kolonisti), ali, uopšte govoreći, ona se pojačava:

..."Javna vlast se pojačava srazmerno zaoštavanju klasnih suprotnosti unutar države i srazmerno tome kako države koje se graniče postaju veće i naseljenije. Pogledajte samo današnju Evropu, u kojoj su klasna borba i konkurencija osvajanja podigle javnu vlast na takvu visinu da ona pretila proguta čitavo društvo, pa i samu državu"...

Ovo je pisano najkasnije početkom devedesetih godina prošlog veka. Poslednji Engelsov predgovor datiran je sa 16. januarom 1891. Tada je zaokret ka imperijalizmu - i u smislu potpune vladavine trustova, i u smislu svemoći najkupnijih banaka, i u smislu grandiozne kolonijalne politike itd - tek započinjao u Francuskoj, bio još slabiji u Severnoj Americi i Nemačkoj. Otada je "konkurencija osvajanja" džinovski koraknula napred, utoliko više što je Zemljina lopta početkom drugog decenija XX veka bila definitivno podeljena između tih "konkurišućih osvajača", tj. velikih pljačkaških država. Kopneno i pomorsko naoružanje otada je neverovatno poraslo, a pljačkaški rat od 1914-1917. godine radi svetskog gospodstva Engleske ili Nemačke, radi podele plena, približio je "gutanje" svih društvenih snaga od strane grabežljive državne vlasti potpunog katastrofi.

Engels je još 1891. umeo da ukazuje na "konkurenciju osvajanja" kao na jednu od najvažnijih karakteristika spoljne politike velikih sila, a nitkovi socijal-šovinizma u godinama 1914-1917, kada je upravo ta konkurencija, uveliko još pooštrena, dovela do imperijalističkog rata, prikrivaju odbranu pljačkaških interesa "svoje" buržoazije frazama o "zaštiti otadžbine", o "odbrani republike i revolucije" i sl!

DRŽAVA - ORUĐE ZA EKSPLOATACIJU UGNJETENE KLASSE

Za izdržavanje posebne javne vlasti koja stoji nad društvom potrebni su porezi i državni dugovi.

..."Imajući javnu vlast i pravo ubiranja poreza" - piše Engels - "činovnici, kao organi društva, stoje **iznad** društva. Slobodno, dobrovoljno poštovanje koje je ukazivano organima rodovskog društva njima je nedovoljno, čak i kad bi ga mogli zadobiti"... Stvaraju se posebni zakoni o svetosti i neprikosnovenosti činovnika. "Poslednji policijski služitelj... ima više 'autoriteta' nego svi organi rodovskog društva zajedno, ali i najmoćniji knez ili najveći državnik i vojskovođa civilizacije mogu pozavideti starešini roda zbog neprinudjenog i neospornog poštovanja koje on uživa."

Ovde je postavljeno pitanje o povlašćenom položaju činovnika kao organa državne vlasti. Istaknuto je kao najglavnije: šta je to što ih stavlja iznad društva? Videćemo docnije kako je ovo teoretsko pitanje praktično rešavala Pariska komuna 1871. godine i kako ga je Kaucki reakcionarno zabašurivao 1912. godine.

..."Budući da je država nastala iz potrebe da se obuzdaju klasne suprotnosti; budući da je ona istovremeno nastala usred sukoba tih klasa, to je ona, po pravilu, država najjače, ekonomski vladajuće klase, koja pomoću države postaje i politički vladajuća klasa i na taj način dobija nova sredstva za ugnjetavanje i eksploataciju radničke klase" ... Ne samo što su antička i feudalna država bile organi eksploatacije robova i kmetova, nego je i "moderna predstavnička država oruđe eksploatacije najamnog rada od strane kapitala. Međutim, kao izuzetak nastupaju periodi kada klase koje se međusobno bore gotovo uravnotežuju svoje snage, i onda država za neko vreme dobija izvesnu samostalnost u odnosu na obe klase i prividno nastupa kao posrednik među njima"... Takva je apsolutna monarhija XVII i XVIII veka, bonapartizam prvog i naročito drugog carstva u Francuskoj, Bizmark u Nemačkoj.

Takva je - dodajemo mi - vlada Kerenskog u republici Rusiji posle prelaza na proganjanje revolucionarnog proletarijata, u momentu kada su sovjeti, zbog rukovodstva sitnoburžoaskih demokrata, već nemoćni, a buržoazija još nedovoljno jaka da ih prosto rastera.

"U demokratskoj republici" - nastavlja Engels - "bogatstvo vrši svoju vlast posredno, ali utoliko sigurnije", i to, prvo, pomoću "neposrednog podmićivanja činovnika" (Amerika), drugo, pomoću "saveza između vlade i berze" (Francuska i Amerika).

U naše vreme imperijalizam i vladavina banaka "razvili" su oba ova načina odbrane i ostvarivanja svemoći bogatstva u kojoj hoćete demokratskoj republici do savršenstva. Kad, na primer, u prvim mesecima demokratske republike u Rusiji, može se reći medenom mesecu braka između "socijalista" esera i menjševika s buržoazijom, g. Paljčinski u koalicionoj vladi sabotira sve mere obuzdavanja kapitalista i njihovog maroderstva, njihovog pljačkanja državne blagajne pomoću vojnih liferacija, i kad g. paljčinski, pošto je izašao iz vlade (u kojoj je, naravno, zamenjen drugim, potpuno istim Paljčinskim), biva od kapitalista "nagrađen" mestašcem s platom od 120.000 rubalja godišnje - šta je to onda? Neposredno ili posredno podmićivanje? Savez vlade s trustovima ili "samo" prijateljski odnosi? Kakvu ulogu tu igraju Černovi i Certereliji, Avksentijevi i Skobeljevi? Da li su oni "neposredni" ili samo posredni saveznici milicionara koji krađu državnu blagajnu?

Svemoć "bogatstva" *sigurnija* je u demokratskoj republici zato što ona ne zavisi od rđave političke ljuštore kapitalizma. Demokratska republika je najbolja moguća politička ljuštura kapitalizma, i zato kapital, zavladao (preko Paljčinskih, Černova, Certerelija i K*) tom najboljom ljušturom, zasniva svoju vlast tako solidno, tako sigurno, da *nikakva* smena ličnosti, ni ustanova, ni partija buržoasko demokratske republike ne potresa tu vlast.

Treba još podvući da Engels potpuno nedvosmisleno naziva opšte pravo glasa oruđem vladavine buržoazije. Opšte pravo glasa, kaže on, očevidno uzimajući u obzir dugo iskustvo nemačke socijaldemokratije, jeste *"merilo zrelosti radničke klase. Ono nije moglo i ne može nikada biti više u današnjoj državi."*

Sitnoburžoaski demokrati, kao što su naši eseri i menjševici, a takođe njihova rođena braća, svi socijal-šoviniisti i oportunisti Zapadne Evrope, očekuju upravo "više" od opšteg prava glasa. Oni sami veruju i sugeriraju narodu lažno shvatanje po kome opšte pravo glasa u "savremenoj državi" može doista da izrazi volju većine trudbenika i da osigura njeno sporvođenje u život.

Mi ovde možemo ovo lažno shvatanje samo zabeležiti, samo ukazati na to da se ta savršeno jasna, tačna, konkretna Engelsova izjava unakazuje na svakom koraku u propagandi i agitaciji "zvaničnih" (tj. oportunističkih) socijalističkih partija. Podrobna analiza sve lažnosti tog shvatanja, koje Engels ovde odbacuje, biće data u našem daljem izlaganju Marksovih i Engelsovih pogleda na "savremenu" državu.

Opšti rezime svih pogleda Engels daje u svom najpopularnijem delu sledećim rečima:

"Država, dakle, ne postoji od pamtiveka. Bilo je društava koja su lepo mogla i bez nje, koja nisu imala pojma o državi i državnoj vlasti. Na određenom stupnju ekonomskog razvitka, koji je nužno bio povezan s cepanjem društva na klase, država je zbog tog cepanja postala nužnost. Mi se sad brzim koracima približavamo takvom stupnju razvitka proizvodnje na kome postojanje tih klasa ne samo što je prestalo da bude nužnost, nego postaje direktna smetnja za razvitak proizvodnje. Klase će iščeznuti isto onako neizbežno kao što su u prošlosti neizbežno nastale. Sa iščezavanjem klasa iščeznuće neizbežno i država. Društvo koje će organizovati proizvodnju na novi način, na temelju slobodne i ravnopravne asocijacije proizvođača, poslaće svu državnu mašinu tamo gde će joj tada i biti pravo mesto: u muzej starina, pored kolovrata i bronzane sekire."

Ovaj citat ne srećemo često u propagandističkoj i agitacionoj literaturi savremene socijaldemokratije. Ali čak i kad ga sretnemo, njega većinom navode reda radi, kao klanjanje pred ikonom, tj. zvanično se odaje poštovanje Engelsu, ali bez ikakvog pokušaja da se zamisli nad tim kakav širok i dubok razmah revolucije pretpostavlja to "slanje sve državne mašine u muzej starina". Većinom se ne vidi čak ni shvatanje onoga što Engles naziva državnom mašinom.

"ODUMIRANJE" DRŽAVE I NASILNA REVOLUCIJA

Engelsove reči o "odumiranju" države uživaju tako široku popularnost, tako se često navode, tako reljefno pokazuju u čemu je smisao običnog falsifikovanja marksizma u oportunističkom, da je potrebno zadržati se na njima podrobno. Navešćemo celo izlaganje iz koga su uzete:

"Proletarijat uzima državnu vlast i pretvara sredstva za proizvodnju pre svega u državnu svojinu. Ali samim tim on ukida samog sebe kao proletarijat, samim tim on ukida sve klasne razlike i klasne suprotnosti, a time i državu kao državu. Današnjem društvu, koje se kreće u klasnim suprotnostima, potrebna je država, to jest organizacija date eksploatatorske klase radi održavanja njenih spoljnih uslova proizvodnje, što znači u prvom redu radi nasilnog držanja eksploatisane klase u uslovima potlačenosti (ropstvo, kmetstvo, najamni rad) koje određuje postojeći način proizvodnje. Država je bila zvanični predstavnik celog društva, njegovo ovaploćenje u vidljivoj korporaciji, ali ona je bila to samo utoliko ukoliko je bila država one klase koja je za svoje vreme sama predstavljala celo društvo; u antičko doba ona je bila država građana-robotovlasnika, u srednjem veku - feudalnog plemstva, u naše vreme - buržoazije. Kada država najzad doista postane predstavnik celog društva, ona samu sebe čini izlišnom. Čim više ne bude nijedne društvene klase koju treba držati u potlačenosti, čim bude uklonjena borba za individualni opstanak, uslovljena klasnom vladavinom i dosadašnjom anarhijom u proizvodnji,

kao i sukobi i ekscesi koji iz te borbe proističu, tada više neće imati ko da bude ugnjetavan, radi čega je i bila potrebna naročita sila za ugnjetavanje - država. Prvi akt u kome država stvarno istupa kao predstavnik celog društva - uzimanje u svoje ruke, u ime društva, sredstava za proizvodnju - istovremeno je njen poslednji samostalni akt kao države. Mešanje državne vlasti u društvene odnose postaje izlišnim u jednoj oblasti za drugom i prestaje samo od sebe. Vladu nad licima zamenjuje upravljanje stvarima i rukovođenje procesima proizvodnje. Država se ne 'ukida', ona odumire. Na osnovu toga treba ocenjivati frazu o 'slobodnoj državi', frazu koja je imala privremeno opravdanje s gledišta agitacije, ali koja je u krajnjoj liniji naučno neodrživa. Na osnovu toga treba ocenjivati i zahtev takozvanih anarhista da se država ukine od danas do sutra." ("Anti-Diring", "Prevrat u nauci izvršen od gospodina Eugena Diringa", str. 302-303. trećeg nem. izd.)

Može se reći, bez straha da ćemo pogrešiti, da je iz ovog Engelsovog razmatranja, vanredno bogatog mislima, u današnjim socijalističkim partijama ostalo kao stvarna tekovina socijalističke misli samo to da, po Marksu, država "odumire", za razliku od anarhističkog učenja o "ukidanju" države. Tako okljaštriti marksizam, znači svesti ga na oportunistički, jer pri ovakvom "tumačenju" ostaje samo maglovita predstava o polaganom, ravnomernom, postepenom menjanju, o odsustvu skokova i bura, o odsustvu revolucije. "Odumiranje" države u običnom, opšte rasprostranjenom, masovnom, ako se može tako reći, shvatanju znači, nesumnjivo, zabašurivanje, ako ne i odricanje revolucije.

Međutim, takvo "tumačenje" jeste najgrublje, samo buržoaziji korisno unakazivanje marksizma, teoretski zasnovano na zaboravljanju najvažnijih okolnosti i misli izloženih, na primer, u Engelsovom "rezimirajućem" razmatranju, koje smo naveli u celini.

Prvo. U samom početku tog razmatranja Engels kaže da proletarijat, uzimajući državnu vlast, "samim tim ukida državu kao državu". Šta to znači, o tome "nije uobičajeno" misliti. Ovo se obično ili potpuno ignoriše, ili se smatra kao nekom Engelsovom "hegelovskom" "slabošću". U stvari, ovim rečima kratko je izraženo iskustvo jedne od najvećih proleterskih revolucija, iskustvo Pariske komune od 1871. godine, o čemu ćemo podrobnije govoriti kada na to dođe red. U stvari Engels ovde govori o "ukidanju" države *buržoazije* od strane proleterske revolucije, dok se reči o odumiranju odnose na ostatke *proleterske* državnosti *posle* socijalističke revolucije. Odumire, posle te revolucije, proleterska država ili poludržava.

Drugo. Država je "posebna sila za ugnjetavanje". Ta Engelsova sjajna i vanredno duboka definicija data je ovde potpuno jasno. A iz nje proističe da "posebna sila za

ugnjavanje" proletarijata od strane buržoazije, miliona trudbenika od strane šačice bogataša, mora biti zamenjena "posebnom silom za ugnjetavanje" buržoazije od strane proletarijata (diktatura proletarijata). U tome se i sastoji "ukidanje države kao države". U tome se i sastoji "akt" uzimanja u svoje ruke, u ime društva, sredstava za proizvodnju. I očevidno je samo po sebi da se *takva* smena jedne (buržoaske) "posebne sile" drugom (proleterskom) "posebnom silom" ne može nikako izvršiti u formi "odumiranja."

Treće. O "odumiranju" i - čak još reljefnije i slikovitije - o "uspavljivanju" Engels govori potpuno jasno i određeno u odnosu na epohu posle "uzimanja sredstava za proizvodnju u ruke države u ime celog društva", tj. **posle** socijalističke revolucije. Mi svi znamo da je politička forma "države" u to vreme najpunija demokratija. Ali nijednom od oportuniste, koji bestidno unakazuju marksizam, ne pada na pamet da se prema tome ovde, kod Engelsa, radi o "uspavljivanju" i "odumiranju" **demokratije**. Ovo na prvi pogled izgleda veoma čudnovato. Ali "nerazumljivo" je samo za onoga ko se nije zamislio nad tim da je demokratija **takođe** država, i da će, prema tome, izčeznuti i demokratija čim iščezne država. Buržoasku državu može "ukinuti" samo revolucija. Država uopšte, tj. najpunija demokratija, može samo "odumreti".

Četvrto. Pošto je formulisao svoju čuvenu postavku: "država odumire", Engels odmah konkretno objašnjava da je ta postavka uperena i protiv oportuniste i protiv anarhista. Pri tome, kod Engelsa je na prvom mestu onaj zaključak iz postavke o "odumiranju države" koji je uperen protiv oportuniste.

Mogli bi smo se kladiti da od 10.000 ljudi koji su čitali ili čuli o "odumiranju" države 9.990 uopšte ne znaju ili se ne sećaju da Engels svoje zaključke iz te postavke nije upravljao *samo* protiv anarhista. A od ostalih deset ljudi sigurno ne znaju šta je to "slobodna narodna država" i zašto je u napadu na tu parolu sadržan napad na oportuniste. Tako se piše istorija! Tako se vrši neprimetno falsifikovanje velikog revolucionarnog učenja u vladajuće filistarstvo. Zaključak protiv anarhista ponavljao se hiljadu i hiljadu puta, banalizovao se, nabijao se u glave u najuprošćenijoj formi, dobio je čvrstinu predrasude. A zaključak protiv oportuniste su zabašurili i "zaboravili"!

"Slobodna narodna država" bila je sedamdesetih godina programatski zahtev i otrcana parola nemačkih socijaldemokrata. U toj paroli nema nikakve političke

sadržine, osim malograđanski kitnjastog opisa pojma demokratije. Ukoliko se u njoj legalno aludiralo na demokratsku replubliku, utoliko je Engels bio spreman da s gledišta agitacije "privremeno" "opravda" tu parolu. Ali ta parola je bila oportunistička, jer je izražavala ne samo ulepšavanje buržoaske demokratije, nego i nerazumevanje socijalističke kritike svake države uopšte. Mi smo za demokratsku republiku kao formu države koja je za proletarijat pod kapitalizmom najbolja, ali mi se ne smemo zaboravljati da je najamno ropstvo udes naroda i u najdemokratskijoj buržoaskoj republici. Dalje, svaka država jeste "poseban sila za ugnjetavanje" potlačene klase. Zbog toga je *svaka* država neslobodna i nenarodna. Marks i Engels često su to objašnjavali svojim partijskim drugovima sedamdesetih godina prošlog veka.

Peto. U tom istom Engelsovom delu, iz koga se svi sećaju razmatranja o odumiranju države, nalazi se i razmatranje o značaju nasilne revolucije. Istorijska ocena njene uloge pretvara se kod Engelsa u pravi panegirik nasilnoj revoluciji. Toga se "niko ne seća", o značaju tih misli nije uobičajeno govoriti, pa čak ni misliti u današnjim socijalističkim partijama, a u svakodnevnoj propagandi i agitaciji u masama te misli ne igraju nikakvu ulogu. Međutim, one su sa "odumiranjem" države nerazdvojno povezane u jednu skladnu celinu.

Evo tog Engelsovog razmatranja:

..."A da nasilje igra u istoriji i drugu ulogu" (osim satanske sile), "i to revolucionarnu ulogu, da je ono, po Marksovim rečima, babica svakog starog društva kada je ono bremenito novim, da je nasilje ono oruđe pomoću koga društveno kretanje probija sebi put i lomi okamenjene, preživle političke forme - o svemu tome nema ni reči kod gospodina Diringa. Samo sa uzdasima i stenjanjem on dopušta mogućnost da će za obaranje eksploatorske privrede biti možda potrebno i nasilje - na žalost! - jer svaka primena nasilja, tobože, demoralise onoga ko ga primenjuje. I to se govori bez obzira na onaj visoki moralni i idejni polet koji je bio posledica svake pobedonosne revolucije! I to se govori u Nemačkoj, u kojoj bi nasilan sukob, koji može biti i nametnut narodu, imao bar tu prednost što bi iz nacionalne svesti izagnao duh sluganstva koji je u nju pronikao iz poniženja tridesetogodišnjeg rata. I taj mlitavi, sparušeni, nemoćni popovski način mišljenja sme neko da natura najrevolucionarnijoj partiji za koju zna istorija?" (str. 193, treće nem. izd., kraj 4. glave II odeljka.)

Kako je moguće sjediniti u jednom učenju taj panegirik nasilnoj revoluciji, koji je Engels uporno iznosio pred nemačke socijaldemokrate od 1878. do 1894. godine, tj. sve do svoje smrti, s teorijom o "odumiranju" države?

Obično se jedno i drugo sjedinjuju pomoću eklekticizma, bezidejnog ili sofističkog čupanja proizvoljno (ili da se ugodu vlastodršcima) čas jednog, čas drugog razmatranja, pri čemu se u devedeset i devet slučajeva od sto, ako ne i češće, u prvi plan ističe baš "odumiranje". Dijalektika se zamenjuje eklekticizmom: to je najobičnija, najrasprostranjenija pojava u zvaničnoj socijaldemokratskoj literaturi današnjice u odnosu na marksizam. Takva zamena, doduše, nije novost; nju možemo videti čak u teoriji klasične grčke filozofije. Prilikom falsifikovanja marksizma u oportunizam, falsifikovanje dijalektike u eklekticizam najlakše obmanjuje mase, daje prividno zadovoljenje, tobože uzima u obzir sve strane procesa, sve tendencije razvitka, sve protivrečne uticaje itd., a u stvari ne daje nikakvo celovito i revolucionarno shvatanje procesa društvenog razvitka.

Već smo ranije govorili, a u daljem razlaganju pokazaćemo detaljnije, da se Marksovo i Engelsovo učenje o neizbežnosti nasilne revolucije odnosi na buržoasku državu. Ona *ne može* biti smenjena državom proleterskom (diktaturom proletarijata) putem "odumiranja", nego samo, po pravilu, nasilnom revolucijom. Panegirik koji je ispevao Engels i koji potpuno odgovara mnogim Marksovim izjavama - (setimo se kraja "Bede filozofije" i "Manifesta komunističke partije" s ponosom, otvorenom izjavom o neizbežnosti nasilne revolucije; setimo se kritike Gotskog programa od 1875. godine, gotovo 30 godina docnije, u kojoj Marks nepoštedno bičuje oportunizam tog programa) - taj panegirik nikako nije neki "zanos", nikako nije deklamacija ili polemički ispad. Potreba da se mase sistematski vaspitaju u *takvom* i baš *takvom* gledanju na nasilnu revoluciju leži u osnovi *celog* učenja Marksa i Engelsa. Izdaja njihovog učenja od strane sada vladajućih struja socijal - šovinizma i kauckovstva naročito reljefno se izražava u tome što i jedni i drugi zaboravljaju *takvu* propagandu, *takvu* agitaciju.

Smena buržoaske države proleterskom nemoguća je bez nasilne revolucije. Uništenje proleterske države, tj. uništenje svake države, nemoguće je drukčije nego putem "odumiranja".

Marks i Engels davali su podroban i konkretan razvitak tih pogleda, izučavajući svaku revolucionarnu situaciju posebno, analizirajući pouke iskustva svake revolucije posebno. Mi sad i prelazimo na taj, bezuslovno najvažniji deo njihovog učenja.